

MENTAL REPRESENTATION OF PEOPLE BY CHILD SEX OFFENDERS'

Aleksandra GŁOWIŃSKA¹, Monika ZIELONA-JENEK²

¹ *Interio Psychological Centre, Poznań, Poland*

² *Institute of Psychology, Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland*

Abstract

Disturbances in the course of cognitive processes, known as cognitive distortions, are considered as an important determinant of paedophilic behaviours. The occurrence of cognitive distortions is caused by, among other things, specific forms of cognitive schemas, deformed representations, created as a result of atypical and unfavourable experiences of an individual. Representations that seem to have particular meaning in the context of child sexual abuse are: images of a man, woman, child and the relations between them. These cognitive schemas of men condemned for sexual crimes against children and men in a control group were analysed in the conducted research with use of human figure drawings. The results confirm the existence of a series of differences in the executed drawings, and allow us to draw conclusions about the specific form of the analysed cognitive schemas.

Key words

Child sexual abuse; Cognitive distortions; Cognitive schema; Human figure drawing.

Received 10 May 2011; accepted 1 June 2011

1. Introduction

1.1. Information processing vs. sexual behaviours

Information processing is recognised as an important factor determining human behaviours, including sexual behaviours. The cognitive paradigm in psychology describes the mechanisms of these influences, using such terms as representations, schemas and cognitive scripts. Created on the basis of an individual's experiences, they constitute a specific generalisation of the individual's knowledge about him or herself and about the social environment. These representations influence processes of perception, attention, interpretation and information processing, and emotional response. The significance of cognitive schemas and scripts grows when an individual has limited access to information about the situation in which s/he is.

It is accepted that disturbance or distortion of the processing of information on the social environment may contribute to taking up unusual sexual behaviours, including sexual crimes. This relation has been widely described in sexology literature, concerning among other things, the genesis of paedophilic behaviours. The significance of disturbed mechanisms of processing of information on interpersonal relations or on the nature of intimate relations is taken into account both in selected one-factor theories [17], and the majority of multi-factor theories [2, 4, 8, 9, 15] explaining the causes of sexual abuse of children.

1.2. Disturbances of cognitive processes in paedophiles. Conceptualisation of term

In descriptions of information processing disturbances, authors of the conception of the genesis of paedophilic behaviours usually use the term "cognitive

distortions". Analysis of the literature indicates that this term is used to describe disturbances of various cognitive mechanisms. Marshall et al. [10] claim that cognitive distortions are specific cognitive products, an effect of operations on information coming from a current perception of the environment and from individual schemas and cognitive scripts of an individual. Generation of distorted cognitive products depends on the influence of four groups of factors: the form of cognitive schemas possessed and activated in a given moment, the present needs and desires of an individual, an individual's current cognitive and emotional states and access to data on the situation in which the individual finds themselves (here: limited access). The authors say that unsatisfactory experiences that repeat in an individual's life may have an influence on the arising of specific, distorted cognitive schemas, in the discussed context – concerning e.g. women, relationships or self. Present needs or experienced emotional states in interaction with possessed schemas of earlier experiences may pave the way to sexual abuse of a child. The probability of such influence grows when the individual acts in a state of arousal (emotional, sexual, or stress), limiting the range of possessed information. In a situation of uncertainty and limited amount of data on the current situation, the tendency to activate simplified information processing and to concentrate on those data which concern current needs grows. According to Marshall et al. [10], the concept of cognitive distortions may thus concern a wide area of an individual's cognitive functioning: perception, distortion of selected social beliefs concerning women or children, change in feeling of own engagement in undertaken actions or creation of beliefs (excuses, rationalisations) after a committed act of child sexual abuse.

In a similar way, Seto [14] writes about cognitive distortions in offenders committing sexual crimes against children. The author emphasises that although these distortions constitute a specific expression of disorders in offenders related to sexual abuse of another person, they arise as a result of universal psychological mechanisms. Among them are, e.g., a tendency to minimise responsibility for undertaking socially unacceptable actions (observed among criminals in general) and a tendency to change attitudes in a situation of undertaking behaviours which are not concordant with beliefs announced earlier (in accordance with the theory of cognitive dissonance by Festinger). Seto [14] indicates that the term "cognitive distortions" may also refer to cognitive schemas possessed by an offender which influence the perception of a child and interpretation of a child's behaviours, e.g. perceiving

signals of sexual interest in a child's behaviours toward an adult.

A somewhat narrower definition of the discussed term is proposed by Marziano, Ward, Beech, and Pattison [11]. They describe cognitive distortions as statements that let offenders reconstruct the nature of a child sexual abuse incident, and in this way to justify the behaviour to themselves and to others. The arising of cognitive distortions understood in this way is connected with individual mechanisms of creation of theories about themselves and about people (including victims) and the world by an individual. These theories are used to explain the behaviour of others; they allow assessment of these behaviours and the psychological states of the other person. They are "quasi-scientific" theories in the sense that they are verified by an individual in the course of their own experiences. They are also relatively cohesive, because they are composed of beliefs and concepts that are logically interrelated for the individual. They are mainly built on the basis of own experiences and perception of events, so they are also relatively stable and difficult to modify.

In one of their earlier works, Ward and Keenan [16] described five such quasi-theories reflecting cognitive distortions in child sexual offenders. They are concentrated around the following content:

1. child as a sexual being – the belief that a child needs and desires sexual pleasure and is able to make a conscious decision on its own participation in sexual activity (these distortions are reflected in offenders' statements that "the child itself wanted or endeavoured to have sex");
2. entitlement – the idea that the offender is a more important person than others, deserves special recognition and treatment ("I am a master in my own home and I can do whatever I like here");
3. dangerous world – a belief that the world is a hostile and dangerous place and people do not deserve trust ("contact with children is safer than contact with adults");
4. lack of control – a belief that emotions, thoughts and events are uncontrollable in their nature and that they occur as a result of factors which an individual cannot directly influence ("alcohol made me do it");
5. the nature of harm – a belief that harm caused to another person may be of varying strength, and sexual activity is in general harmless to a child ("it could have been worse", "it was just a little"). The presence of the five groups of cognitive distortions in offenders described above was positively verified by Marziano et al. [11] in analysis of material origi-

nating from interviews with perpetrators of paedophilic acts.

1.3. Theoretical assumptions concerning cognitive distortions in offenders and results of studies

The presence and form of cognitive distortions among child sex offenders is an area that is not fully clear in the light of empirical data. A review of the research on this matter has been conducted by, amongst others, Seto [14]. He came to the conclusion that although a considerable body of research indicates that it is possible to identify differences between beliefs and attitudes of offenders and men from control groups on the subject of sexual activity of adults with children, at the same time one may cite research in which it was impossible to observe those differences.

Interesting data supplementing the empirical picture of the phenomenon of cognitive distortions in sexual offenders is provided by studies conducted using methodology other than analysis of examinees' statements, including cognitivist science research methodology, where, as indicator of cognitive functions are used: recordings of eyeball movement during analysis of visual stimuli or fixation of sight on given elements of a stimulus, reaction time in response to tasks related to analysis of given material, speed and analysis of recollection mistakes of purposefully prepared material. An example of this type of research is an experiment conducted by Gannon et al. [3] concerning recollection of a description of a child sexual abuse incident. Although researchers observed distortions in recollection of the experimental material, they were present both in the group of offenders and the control group. Analysis of memory mistakes did not allow to identify of any quantitative or qualitative criterion differentiating the studied groups. This study, in the context of other collected data, raises a number of questions concerning prevalence and exclusiveness of cognitive distortions of sexual abusers. Another example of research focused on extra-verbal functioning of its participants is a study by Rice, Chaplin and Harris cited by Seto [14]. Its results lead to the conclusion that sexual arousal in sexual offenders arises, among other things, as a response to a given ratio of the body of the sexual object: the difference in circumference between waist and hips (offenders assessed persons in whom this difference was smaller than typical for young women as more attractive). What is especially interesting is that researchers also noted differences in the preferred waist – hip ratio within the group of paedophiles; these differences were related to the age and maturity of their victims.

It seems that a certain inconsistency in data which occurs in studies concerning cognitive distortions in child sexual abusers may be related to several causes. Here we should emphasise two of them. The first is the mentioned variety and complexity of cognitive functions potentially engaged in the creation of these distortions. Collecting together results of studies conducted with the use of diverse methodology focused on various cognitive functions (perception, attention, memory, interpretation and verbalisation) gives an opportunity to construct a more detailed picture of the essence of these distortions and mechanisms responsible for their origin. Another cause of inconsistency of the obtained data may be the context in which the studies have been conducted and the influence of examined persons' conscious control over content revealed by them and behaviours presented during examination. Apart from a very few situations, where the sexual offender has a significantly distorted contact with reality and a limited ability to control own behaviour (e.g. psychosis, organic diseases), persons committing paedophilic acts are usually aware of social assessment of their interests and behaviours. Wishing to sustain a positive picture of themselves in their own eyes or to create such a picture in the eyes of an examiner, they may control their own behaviours to a varying degree, at the same time influencing results obtained in the study. The issue of the influence of the seeking of social acceptance and hiding of content that is important for the research was thoroughly discussed by Seto in his work [14]. He showed that diagnostic methods involving self-assessment (interview, questionnaires) are to a considerable extent loaded with a risk of distortion of results due to self-presentation by examined persons. This risk is connected, among other things, with the context of data collection. Distorted self-presentation will most probably be linked with research encompassing persons accused or convicted of child sexual abuse, as well as research conducted in jails, compared to collection of information from persons who volunteered to come to a therapeutic centre. Laboratory type studies are subject to this influence to a lesser degree, such as tests of special sexual preferences on the basis of analysis of time spent looking at various sexual stimuli. However, these methods can also be susceptible to manipulation by examined persons in a situation where they know the essence of the analysed factors or where they have a certain opinion on this matter.

2. Assumptions and research hypotheses

Conclusions stemming from analysis of literature concerning the complex mechanisms responsible for the genesis of cognitive distortions in sexual offenders have led to a question concerning the specific form of their cognitive schemas. Continuing on from the ideas presented in the work by Marshall et al. [10], one should assume that among schemas that are important in this context may be: the representation of man, women, children – persons that are potential sexual objects and the image of relations between them. One should expect that the enumerated cognitive schemas will contain elements related in their content with withdrawing of the offender from sexual relations with a mature woman or man, with perceiving a child as a sexual being and with non-typical shape of relations connecting the mentioned persons (e.g. greater intimacy of an adult and a child).

Data on the diverse range of influence of examined persons' self-presentation and self-control on the obtained results indicate that it would be advisable to construct or use such research tools which would be more resistant to manipulation. For the above reasons, studies on the image of a human – a man, a woman and a child – and relations between them using drawings of a human figure were undertaken. Use of this tool is justified by research on perception of own body and image of self conducted in psychology in other contexts [12, 13]. It is accepted that a drawing may be a useful tool of diagnosis of those aspects of cognitive schemas which are difficult to verbalise for an individual or which may undergo distortions during verbalisation.

Studies using a drawing of a human figure in groups of sexual criminals have already been conducted in the past. As an example, one can mention a study by the Wysocki and Wysocki [18], in which drawings by men participating in a rehabilitation programme because of rapes, acts of child sexual abuse or incest were compared. The authors identified a number of differences in drawings encompassing the size of the figures, taking into account or omitting certain body parts (eyes, mouth, feet, hands and breasts) or shadowing certain parts of a drawing¹.

¹ The mentioned study, similarly to a number of other studies conducted in the past, referred to methodology proposed by K. Machover [7], treating a drawing as a projection method. It should be noted here that use of projection methods, especially in the context of forensic diagnosis of criminals has been widely criticised (in Polish literature [6]). Accusations concerning Human Figure Drawing in the version proposed by Machover are focused around a lack of sufficient verification

3. Method

3.1. Organisation of the study

Research was conducted between January and June 2009 in collaboration with another team carrying out a wider research project². Men serving time in jails³ for crimes committed under Article 200 of the Penal Code (Art. 201 and 202 § 2–4) participated in the study, and, as a reference group, men from the general population. Because of data concerning the influence of cognitive competences development on quality of drawings [5], the examined and reference group were selected so that they matched in terms of age of men and their education level. For the above reasons, during selection for groups, persons with diagnosed organic diseases of the central nervous system as well as persons below the intellectual norm were eliminated from the study.

Results obtained by 60 persons (30 in each group) were analysed. The men sexually abusing children were between 24 and 62 years of age ($M = 39.67$; $SD = 11.43$), whereas in the control group, persons were aged 21 to 62 ($M = 38.61$; $SD = 12.58$). The structure of education in the examined groups was the same (4 persons with basic, 14 with vocational, 11 with secondary and 1 with higher education in each group).

3.2. Research tools

In the study, a modified version of the method of Human Figure Drawing was used [19]. It consists in a series of drawing preceded by the following instructions: “draw a person”, then “draw a person of the opposite sex”, “draw a child”, “draw a couple”, “draw a couple: an adult and a child”. Drawings were done on A4 format paper, each on a separate sheet; examined persons had a set of 12 crayons at their disposal.

of the theoretical bases of the structure of this tool, lack of systematic replication of results of studies conducted by the author and low reliability and accuracy of the indicators proposed by her for the assessment of drawings. Because of this, it was decided to use the tool in a thoroughly developed form in the study and to analyse and interpret material obtained with this method in basic terms (dimensions), grounded in the cognitive conceptions presented above.

² Research involving convicted persons serving time in jails was conducted in collaboration with Prof. Maria Beisert, head of research project No 261/B/H03/2007/23 “Paedophilia: genesis and mechanism of disorder formation”.

³ At the time of the study, the men were serving time in jails in Czarne, Goleniów, Kielce, Kłodzko, Łódź, Oleśnica, Potulice, Rawicz, Rzeszów, Strzelce Opolskie, Sztum and Wronki. Detailed characteristics of examined persons are available in another publication [1].

Analysis of drawings was based on their assessment with the use of a number of detailed indicators: size of the drawn figures (measurement of height, width), how the space on the sheet of paper was used (distances between figures in drawings of couples, use of the surface area of the sheet, where the drawing is in relation to the centre of the sheet), presence of details (particular parts of the body, clothes, added objects), used colours (in general and for each figure separately in drawings of couples). Assessment was made by two independent persons.

4. Results

Results of comparison of the examined men's drawings are presented in Table I and II. Only those results which significantly differentiated the groups are presented in the tables. Indicators which did not differentiate the groups were: order of drawing the figure of a man and woman in drawing 1 and 2, orientation of figures (facing forwards or profile), distance between figures in drawings of couples, presence of details in figures – nose, ears, teeth, eyelashes, eyebrows, hair and wider hips in figures of women, position of the drawing on the sheet of paper (location in relation to the centre of the sheet of paper), type of line (continuous vs. sketchy) and number of added details.

TABLE I. QUANTITATIVE INTERGROUP DIFFERENCES IN HUMAN FIGURE DRAWINGS

Type of drawing	Indicator	Child sex offenders <i>n</i> = 30		Control group <i>n</i> = 30		Significance of differences test
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
1. Drawing of a man	Height of figure	10.32	5.04	14.70	5.88	$T = 3.080, df = 58, p = 0.01$
	Width of figure	5.08	2.55	7.08	3.20	$T = 2.665, df = 58, p = 0.01$
	Number of male attributes	1.40	1.22	2.48	0.99	$T = 3.740, df = 58, p = 0.001$
	Number of colours used	1.63	1.45	2.45	1.66	$T = 2.851, df = 58, p = 0.05$
2. Drawing of a woman	Height of figure	11.57	4.74	14.55	5.40	$T = 2.288, df = 58, p = 0.05$
3. Drawing of a child	Height of figure	6.89	4.07	9.23	4.69	$T = 2.069, df = 58, p = 0.05$
	Width of figure	3.65	1.83	5.36	3.30	$T = 2.499, df = 58, p = 0.05$
4. Drawing of a couple of adults	Height of male figure	8.28	3.72	11.15	3.62	$T = 3.047, df = 58, p = 0.01$
	Width of male figure	3.97	1.64	5.48	2.43	$T = 2.851, df = 58, p = 0.01$
	Height of female figure	8.61	3.67	11.05	3.48	$T = 2.664, df = 58, p = 0.01$
	Width of female figure	4	1.77	5.35	1.9	$T = 2.856, df = 58, p = 0.01$
	Number of details in female figure	7.29	2.87	8.87	2.43	$T = 2.307, df = 58, p = 0.05$
	Number of colours used in female figure drawing	1.77	1.65	2.67	1.88	$T = 1.973, df = 58, p = 0.053$
	Ratio of height of male figure to female figure	0.95	0.11	1.01	0.12	$T = 2.084, df = 58, p = 0.05$
	Ratio of number of details in male figure to female figure	1.06	0.27	0.92	0.23	$T = -2.261, df = 58, p = 0.05$
5. Drawing of a couple: adult – child	Number of colours used in the whole drawing	1.87	1.89	3.2	2.31	$T = 2.461, df = 58, p = 0.05$
	Height of picture	9.58	4.34	12.05	4.74	$T = 2.124, df = 58, p = 0.05$
	Width of picture	8.59	4.01	11.90	6.31	$T = 2.450, df = 58, p = 0.05$
	Number of colours used in the whole drawing	1.87	1.70	2.93	2.33	$T = 2.012, df = 58, p = 0.05$

TABLE II. QUALITATIVE DIFFERENCES IN HUMAN FIGURE DRAWINGS

Type of drawing	Indicator		Perpetrators of sexual crimes against children <i>N</i> = 30 Number	Control group <i>N</i> = 30 Number	Significance of differences test
1. Drawing of a man	Neck	Drawn	22	28	$X^2 = 4.094, df = 1, p = 0.05$
		Partially drawn	0	0	
		Lack	8	2	
	Fingers	Drawn	6	16	$X^2 = 7.804, df = 2, p = 0.05$
		Partially drawn	9	6	
		Lack	15	8	
	Feet	Drawn	17	26	$X^2 = 6.273, df = 1, p = 0.01$
		Partially drawn	0	0	
		Lack	13	4	
2. Drawing of a woman	Eyes	Drawn	24	30	$X^2 = 7.413, df = 2, p = 0.05$
		Partially drawn	5	0	
		Lack	1	0	
	Feet	Drawn	17	24	$X^2 = 8.092, df = 2, p = 0.05$
		Partially drawn	0	3	
		Lack	13	3	
	Breasts	Drawn	5	17	$X^2 = 8.579, df = 2, p = 0.01$
		Partially drawn	1	0	
		Lack	24	13	
3. Drawing of a child	Mouth	Drawn	25	30	$X^2 = 5.103, df = 1, p = 0.05$
		Partially drawn	0	0	
		Lack	5	0	
	Sex of the figure	Boy	13	2	$X^2 = 9.811, df = 2, p = 0.01$
		Girl	4	6	
		Undefined	13	22	
4. Drawing of a couple	Feet in male figure	Drawn	19	26	$X^2 = 4.034, df = 1, p = 0.05$
		Partially drawn	0	0	
		Lack	11	4	
	Waist in male figure	Drawn	12	22	$X^2 = 6.011, df = 1, p = 0.01$
		Partially drawn	0	0	
		Lack	18	8	
	Hands in female figure	Drawn	10	20	$X^2 = 5.976, df = 2, p = 0.05$
		Partially drawn	5	5	
		Lack	15	5	
	Breasts in female figure	Drawn	5	14	$X^2 = 4.087, df = 1, p = 0.05$
		Partially drawn	0	0	
		Lack	25	16	
5. Drawing of a couple: adult – child	Feet in adult person	Drawn	12	22	$X^2 = 6.710, df = 2, p = 0.05$
		Partially drawn	6	1	
		Lack	12	7	
	Sex of adult person	Man	10	19	$X^2 = 8.512, df = 2, p = 0.01$
		Woman	9	9	
		Undefined	11	2	

In drawings of men, child sexual offenders compared to the control group, drew smaller and narrower figures, used less colours and drew less masculine attributes (such as short hair, facial hair, broader shoulders, narrow pelvis, trousers). The following were exactly drawn less frequently in their figures: neck, fingers and feet. Drawings of women done by offenders were smaller, they seldom had eyes, breasts and feet drawn with details. Drawings of children were smaller and narrower and the mouth was more rarely drawn. Offenders more often drew a child in such a way that it was possible to identify its sex and usually it was a boy (men in the control group usually drew a child, without unambiguous sex characteristics).

In the drawing of a couple, offenders drew smaller figures in general, both male and female; they also used less colours. Women in their drawings were bigger than men (men in the control group drew (male and female) figures of similar height). At the same time, female figures were drawn with less details and with a smaller number of colours than those drawn by the control group. Offenders drew hands and breasts in female figures significantly more rarely. Male figures, although smaller than female ones, were drawn by offenders in a more detailed way (the control group drew more details in female figures). Offenders drew feet and waist more rarely in male figures.

Drawings of an adult and child couple done by offenders were smaller in general, but this difference was not observed in the size of particular figures (the observed difference was a result of putting additional elements in drawings). Offenders used less colours, and in figures of adults less frequently drew feet. The figure of an adult was presented in such a way that it was less frequently possible to recognise its sex (men in the control group usually drew an adult with clearly defined sex, usually a man).

Beside comparisons presented above, some interesting data is provided by the analysis of consistency of important indicators in all drawings. And so, in a systematic way, offenders drew smaller figures than the control group in response to instructions 1–4. What is interesting is that this difference was not observed in drawing 5, the adult – child couple (here offenders did not draw smaller figures than the control group). In a repetitive way, feet of adults and breasts of women were less frequently present in drawings by offenders. The following were variable: frequency of drawing eyes, mouth or fingers when figures of a man, woman and child presented separately were compared with those which were drawn with another figure on one drawing. One could also observe some differences in emphasising the sex of drawn figures, depending if

they were drawn alone or were accompanied by others.

5. Interpretation of results

The presented results of the study indicate the existence of a number of statistically significant differences in drawings of human figures drawn by offenders of sexual crimes against children and men from the control group. These data justify the conclusion about the existence of differences and specific characteristics in mental representations of people drawn by men committing paedophilic acts. The observed repetition of some indicators in all drawings, and also the variability of others may be related to the context of the activated schema or to the difference between the image of a single person vs. in relation (to another adult or child in the picture). However, settlement of this issue requires additional research – above all widening of the examined group in order that subgroups in which the described variability was observed are sufficiently numerous to be able to conduct statistical analyses. Another interesting issue giving a perspective of widening data on representation of men, women and children seems to be analysis of narration on the drawn pictures. It is planned as a continuation of the presented analyses.

Interpretation of the meaning of the observed differences in drawings done by child sex offenders and men from the control group is most probably premature at this stage of research. More data on this issue may be provided by the planned analysis of the interpretation of drawings carried out by the authors and further research conducted in other contexts (e.g. among men volunteering to undergo sexological treatment), in other groups (e.g. among men convicted for other sexual crimes and non-sexual crimes), and finally analysis within a heterogeneous group of child sexual offenders. Results obtained until now can be treated as promising, preliminary data confirming the usefulness of the used tool in examination of the cognitive representations of a person in men committing paedophilic acts.

References

1. Beisert M., *Pedofilia: geneza i mechanizm powstawania zaburzenia*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk [w druku].
2. Finkelhor D., *A sourcebook on child sexual abuse*, Sage Publications, Beverly Hills 1986.

3. Gannon T. A., Wright D. B., Beech A. R. [et al.], Do child molesters hold distorted beliefs? What does their memory recall tell us?, *Journal of Sexual Aggression* 2006, 12, 5–18.
4. Hall G. C. N., Hirschman R., Sexual aggression against children: A conceptual perspective of etiology, *Criminal Justice and Behavior* 1992, 19, 8–23.
5. Hornowska E., Paluchowski W. J., Rysunek postaci ludzkiej według Goodenough-Harrisa, Wydawnictwo UAM, Poznań 1987.
6. Lilienfeld S. O., Wood J. M., Garb H. N., Status naukowy technik projekcyjnych, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002.
7. Machover K., Personality projection in the drawing of the human figure, Charles C. Thomas, Springfield 1949.
8. Marshall W. L., Barbaree H. E., An integrated theory of the etiology of sexual offending, [in:] *Handbook of sexual assault: Issues, theories, and treatment of the offender*, Marshall W. L., Laws D. R., Barbaree H. E. [eds.], Plenum Press, New York 1990.
9. Marshall W. L., Marshall L., The origins of sexual offending, *Trauma, Violence & Abuse* 2000, 1, 250–263.
10. Marshall W. L., Marshall L. E., Serran G. A. [et al.], *Treating sexual offenders. An integrated approach*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2006.
11. Marziano V., Ward T., Beech A.R. [et al.], Identification of five fundamental implicit cognitive distortions in child molesters: A preliminary study, *Psychology, Crime & Law*, 2006, 12, 97–105.
12. Mirucka B., Zastosowanie rysunku projekcyjnego w diagnozie ja cielesnego kobiet z bulimią psychiczną, [w:] *Rysunek projekcyjny w badaniach relacji społecznych*, Kostrubiec B., Mirucka B. [red.], Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2007.
13. Schier K., Piękne brzydactwo. Psychologiczna problematyka obrazu ciała i jego zaburzeń, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
14. Seto M., Pedophilia and sexual offending against children. Theory, assessment, and intervention, American Psychological Association, Washington 2008.
15. Ward T., Beech A., An integrated theory of sexual offending, *Aggression and Violent Behavior* 2005, 11, 44–63.
16. Ward T., Keenan T., Child molesters' implicit theories, *Journal of Interpersonal Violence* 1999, 14, 821–838.
17. Ward T., Hudson S. M., Marshall W. L., Attachment style in sex offenders: A preliminary study, *The Journal of Sex Research* 1996, 33, 17–26.
18. Wysocki A. C., Wysocki B. A., Human figure drawings of sex offenders, *Journal of Clinical Psychology* 1977, 33, 278–284.
19. Zielona-Jenek M., Rysunek postaci ludzkiej – wersja zmodyfikowana. Instrukcja dla prowadzących badania, Instytut Psychologii UAM, Poznań 2009.

Corresponding author

Dr Monika Zielona-Jenek
Pracownia Seksuologii Społecznej i Klinicznej
Instytut Psychologii UAM w Poznaniu
ul. Szamarzewskiego 89
PL 60-869 Poznań
e-mail: monikazj@amu.edu.pl

REPREZENTACJE CZŁOWIEKA U SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW SEKSUALNYCH PRZECIWKO DZIECIOM

1. Wprowadzenie

1.1. Procesy przetwarzania informacji a zachowania seksualne

Procesy przetwarzania informacji uznawane są za istotny czynnik determinujący ludzkie zachowania, w tym także zachowania seksualne. Paradygmat poznawczy psychologii opisuje mechanizmy tych oddziaływań za pomocą takich pojęć, jak reprezentacje, schematy i skrypty poznawcze. Tworzone na podstawie doświadczeń jednostki, stanowią one swoistą generalizację jej wiedzy o sobie samej i o świecie społecznym. Reprezentacje te oddziałują na procesy percepcji, uwagi, interpretacji i przetwarzania informacji oraz na odpowiedź emocjonalną. Znaczenie schematów i skryptów poznawczych rośnie, gdy jednostka posiada ograniczony dostęp do informacji o sytuacji, w której się znalazła.

Uznaje się, że zaburzenie lub zniekształcenie procesów przetwarzania informacji o świecie społecznym może przyczynić się do podjęcia przez jednostkę nietypowych zachowań seksualnych, także przestępstw seksualnych. Zależność ta szeroko opisywana jest w literaturze seksuologicznej, m.in. dotyczącej genety zachowań pedofilnych. Znaczenie zaburzonych mechanizmów przetwarzania informacji o relacjach międzyludzkich czy naturze intymnych związków uwzględniają zarówno wybrane teorie jednoczynnikowe [17], jak i większość teorii wieloczynnikowych [2, 4, 8, 9, 15] wyjaśniających przyczyny seksualnego wykorzystywania dzieci.

1.2. Zniekształcenia poznawcze u sprawców czynów pedofilnych. Konceptualizacja pojęcia

W opisie zaburzeń procesów przetwarzania informacji autorzy koncepcji genety zachowań pedofilnych posługują się najczęściej pojęciem zniekształceń poznawczych (ang. cognitive distortions). Analiza literatury wskazuje, że termin ten używany jest do opisu zaburzeń różnorodnych mechanizmów poznawczych. Marshall i współpracownicy [10] twierdzą, że zniekształcenia poznawcze są specyficznymi wytworami poznawczymi (ang. cognitive products), efektem operacji na informacjach pochodzących z bieżącej percepcji otoczenia oraz ze schematów i skryptów poznawczych jednostki. Powstanie zniekształconych produktów poznawczych jest zależne od oddziaływania czterech grup czynników: kształtu posiadanych i uruchomionych w danej chwili schematów poznawczych, aktualnych potrzeb i pragnień jednostki, jej bieżących stanów poznawczych i emocjo-

nalnych oraz dostępu do danych o sytuacji, w jakiej jednostka się znajduje (tu: zmniejszonego dostępu). Autorzy twierdzą, że powtarzające się w życiu jednostki niesatysfakcjonujące doświadczenia mogą wpływać na powstanie szczególnych, zniekształconych schematów poznawczych, w omawianym kontekście dotyczących m.in. kobiet, związków czy własnej osoby. Aktualne potrzeby lub doświadczane stany emocjonalne w interakcji z posiadanymi schematami wcześniejszych doświadczeń mogą utworować drogę do seksualnego wykorzystania dziecka. Prawdopodobieństwo takiego wpływu rośnie, gdy jednostka działa w stanie pobudzenia (emocjonalnego, seksualnego, stresu) zawężającego zakres pobieranych informacji. W sytuacji niepewności i ograniczonej liczby danych o bieżącej sytuacji wzrasta bowiem tendencja do uruchamiania uproszczonych procesów przetwarzania informacji oraz koncentracji na tych danych, które dotyczą bieżących potrzeb. Według Marshalla i współpracowników [10] pojęcie zniekształceń poznawczych dotyczyć może zatem szerokiego obszaru funkcjonowania poznawczego jednostki: spostrzegania, zniekształcania wybranych przekonań społecznych dotyczących kobiet czy dzieci, zmiany poczucia osobistego zaangażowania w podejmowane działania oraz tworzenia przekonań (usprawiedliwień, racjonalizacji) po dokonaniu akcie seksualnego wykorzystania dziecka.

W podobny sposób o zniekształceniach poznawczych u sprawców przestępstw seksualnych na dzieciach pisze Seto [14]. Zaznacza, że wprawdzie zniekształcenia te stanowią specyficzną ekspresję zaburzeń sprawców związaną z seksualnym wykorzystywaniem drugiej osoby, jednak powstają w wyniku działania uniwersalnych mechanizmów psychologicznych. Należą do nich m.in.: tendencja do minimalizowania odpowiedzialności za podjęcie społecznie sankcjonowanych działań (obserwowana wśród sprawców przestępstw w ogóle) i tendencja do zmiany postaw w sytuacji podjęcia zachowań sprzecznych z dotychczas głoszonymi przekonaniem (zgodnie z teorią dysonansu poznawczego Festingera). Seto [14] wskazuje, że termin „zniekształcenia poznawcze” może się odnosić również do posiadanych przez sprawcę schematów poznawczych wpływających na percepcję dziecka i interpretację jego zachowań, np. dostrzegania w jego zachowaniach wobec dorosłego sygnałów zainteresowania seksualnego.

Nieco węższy sposób rozumienia omawianego terminu proponują Marziano, Ward, Beech i Pattison [11]. Opisują oni zniekształcenia poznawcze jako twierdzenia pozwalające sprawcom na rekonstrukcję natury incydentu seksualnego wykorzystania dziecka, a tym samym na

usprawiedliwienie zachowania na użytek własny i innych osób. Powstanie tak rozumianych zniekształceń poznawczych jest związane z mechanizmami tworzenia przez jednostkę teorii na temat siebie samego, innych ludzi (w tym także ofiar swego działania) i świata. Teorie te używane są do wyjaśniania zachowań innych, pozwalają na ocenę tych zachowań i stanów psychicznych drugiej osoby. Są one teoriami „quasi-naukowymi“ w tym sensie, że sprawdzanymi przez jednostkę w toku jej własnych doświadczeń. Są też relatywnie spójne, składają się bowiem z przekonań i pojęć będących ze sobą we wzajemnych, logicznych dla jednostki, związkach. Budowane są głównie w oparciu o własne doświadczenia i percepcję zdarzeń, zatem są także relatywnie trwałe i trudno poddają się modyfikacjom.

W jednej z wcześniejszych prac Ward i Keenan [16] opisali pięć takich quasi-teorii odzwierciedlających poznawcze zniekształcenia u sprawców seksualnego wykorzystania dzieci. Koncentrują się one wokół następujących treści:

1. dziecko jako istota seksualna – przekonanie, że dziecko potrzebuje i pragnie przyjemności seksualnej oraz jest w stanie podjąć świadomą decyzję o udziale w aktywności seksualnej (zniekształcenia te znajdują odzwierciedlenie w twierdzeniach sprawców, że „dziecko samo chciało bądź dążyło do seksu“);
2. upoważnienie – idea, że sprawca jest osobą ważniejszą od innych, zasługuje na specjalne uznanie i traktowanie („jestem panem swojego domu i mam prawo robić w nim co mi się podoba“);
3. zagrażający świat – przekonanie, że świat jest wrogiem i zagrażającym miejscem, a ludzie nie są warci zaufania („bezpieczniej jest w kontakcie z dziećmi niż z dorosłymi“);
4. brak kontroli – przekonanie, że emocje, myśli i zdarzenia są w swej istocie niekontrolowalne oraz że pojawiają się pod wpływem czynników, na które jednostka nie ma bezpośredniego wpływu („alkohol sprawił, że to zrobiłem“);
5. natura krzywdy – przekonanie, że krzywda wyrządzona drugiej osobie może mieć różną siłę, a aktywność seksualna jest zasadniczo nieszkodliwa dla dziecka („mogło to być coś gorszego“, „to było tylko trochę“).

Występowanie u sprawców opisanych pięciu grup zniekształceń poznawczych zostało pozytywnie zweryfikowane przez Marziano i współpracowników [11] w analizie materiału pochodzącego z wywiadów ze sprawcami czynów pedofilnych.

1.3. Teoretyczne założenia na temat poznawczych zniekształceń u sprawców a wyniki badań

Obecność i kształt zniekształceń poznawczych wśród sprawców seksualnego wykorzystywania dzieci

nie jest obszarem w pełni klarownym w świetle danych empirycznych. Przegląd badań na ten temat przeprowadził m.in. Seto [14]. Doszedł on do wniosku, że wprawdzie znacząca grupa badań wskazuje na to, że możliwa jest identyfikacja różnic w przekonaniach i postawach sprawców oraz mężczyzn z grup kontrolnych na temat aktywności seksualnej dorosłych z dziećmi, jednak równocześnie przytoczyć można badania, w których różnic tych nie udało się odnotować.

Interesujących danych uzupełniających empiryczny obraz zjawiska zniekształceń poznawczych u sprawców przestępstw seksualnych dostarczają badania z użyciem metodologii innej niż analiza wypowiedzi badanych, w tym metodologii badań kognitywistycznych, gdzie jako wskaźników funkcji poznawczych używa się m.in. zapisu ruchu gałek ocznych w toku analizy bodźców wzrokowych czy fiksacji wzroku na określonych fragmentach bodźca, czasu reakcji w odpowiedziach na zadania związane z analizą określonego materiału, tempa i analizy błędów przypominania celowo skonstruowanego materiału. Przykładem tego rodzaju badań jest m.in. eksperyment przeprowadzony przez Gagnon i innych [3] nad przypominaniem opisu incydentu seksualnego wykorzystania dziecka. Wprawdzie badacze zaobserwowali zniekształcenia przypomnień materiału eksperymentalnego, jednak występowały one zarówno w grupie sprawców, jak i w kontrolnej grupie mężczyzn. Analiza popełnianych błędów pamięciowych nie pozwoliła opisać jakiegokolwiek wzorca ilościowego lub jakościowego różnicującego badane grupy. Badanie to, w kontekście innych zebranych danych, powoduje, że rodzi się szereg pytań na temat rozpowszechnienia i wyłączności zniekształceń poznawczych u sprawców wykorzystania seksualnych. Innym przykładem badania skoncentrowanego na funkcjonowaniu pozawerbalnym jego uczestników jest badanie Rice'a, Chaplina i Harrisa przywołane przez Seto [14]. Jego wyniki prowadzą do wniosku, że pobudzenie seksualne u sprawców wykorzystania seksualnego pojawia się m.in. w odpowiedzi na określoną proporcję ciała obiektu seksualnego: różnicę między obwodem w talii i biodrach (sprawcy oceniali jako bardziej atrakcyjnie te osoby, u których omawiana różnica była mniejsza niż charakterystyczna dla młodych kobiet). Co szczególnie interesujące, badacze zanotowali również różnice w zakresie preferowanej proporcji talia – biodra wewnątrz grupy pedofilów; różnice te związane były z wiekiem i stopniem dojrzałości ich ofiar.

Wydaje się, że pewna niespójność danych, jaka pojawia się w badaniach dotyczących zniekształceń poznawczych u sprawców seksualnego wykorzystywania dzieci może być związana z kilkoma przyczynami. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na dwie z nich. Pierwszą jest sygnalizowana wcześniej różnorodność i złożoność funkcji poznawczych potencjalnie zaangażowanych w tworzenie owych zniekształceń. Zebranie wyników

badań przeprowadzonych z wykorzystaniem zróżnicowanej metodologii koncentrującej się na różnych funkcjach poznawczych (percepcji, uwadze, pamięci, interpretacji, werbalizacji) stwarza szansę na zbudowanie bardziej szczegółowego obrazu istoty tych zniekształceń oraz mechanizmów odpowiedzialnych za ich powstanie. Drugą przyczyną niespójności uzyskiwanych danych może być kontekst przeprowadzania badania i wpływ świadomej kontroli osób badanych na ujawniane przez nie treści oraz prezentowane w toku badań zachowania. Poza nielicznymi sytuacjami, gdy sprawca wykorzystania seksualnego ma znacząco zaburzony kontakt z rzeczywistością i ograniczoną możliwość kierowania swoim zachowaniem (np. psychoza, zaburzenia organiczne), osoby dopuszczające się czynów pedofilnych zwykle mają świadomość społecznej oceny swych zainteresowań i zachowań. Pragnąc podtrzymać pozytywny obraz siebie we własnych oczach lub wykreować taki obraz w oczach osoby badającej, w różnym stopniu mogą one kontrolować swoje zachowania, wpływając tym samym na uzyskiwane w badaniu wyniki. Problem wpływu poszukiwania aprobaty społecznej oraz ukrywania istotnych dla badania treści szczegółowo omówił w swojej pracy Seto [14]. Wykazał, że metody diagnostyczne odwołujące się do samoopisu (wywiad, metody kwestionariuszowe) w znacznym stopniu obciążone są ryzykiem zniekształcenia wyników przez autoprezentację osób badanych. Ryzyko to związane jest m.in. z kontekstem zbierania danych. Ze zniekształconą autoprezentacją prawdopodobnie związane będzie prowadzenie badań z udziałem osób oskarżonych lub skazanych za wykorzystanie seksualne dziecka, a także badanie na terenie zakładów karnych, w porównaniu ze zbieraniem danych od osób, które z własnej woli zgłosiły się do ośrodka terapeutycznego. W mniejszym stopniu wpływowi temu podlegają badania metodami laboratoryjnymi, takimi jak testy szczegółowych preferencji seksualnych na podstawie analizy czasu przyglądania się zróżnicowanym bodźcom seksualnym. Metody te jednak również mogą być podatne na manipulację ze strony badanych w sytuacji, gdy znają oni istotę analizowanych wskaźników lub gdy zbudują sobie określone przekonanie na ten temat.

2. Założenia i hipotezy badawcze

Wpływające z analizy literatury przedmiotu wnioski o złożonych mechanizmach odpowiedzialnych za powstanie poznawczych zniekształceń u sprawców wykorzystania seksualnych doprowadziły do postawienia pytania o istnienie szczególnego kształtu ich schematów poznawczych. Kontynuując idee przedstawione w pracy Marshalla i współpracowników [10] należałoby uznać, że do istotnych w tym kontekście schematów należeć mogą: obraz mężczyzny, kobiety, dziecka – osób będących po-

tencjalnymi obiektami seksualnymi oraz obraz relacji między nimi. Należy spodziewać się, że wymienione schematy poznawcze zawierać będą elementy treściowo związane z wycofaniem się sprawcy z relacji seksualnej z dojrzałą partnerką bądź partnerem seksualnym, z postrzeganiem dziecka jako istoty seksualnej oraz nietypowego kształtu relacji łączących wymienione osoby (np. większej intymności dorosłego i dziecka).

Dane o zróżnicowanym zakresie wpływu autoprezentacji i samokontroli osób badanych na uzyskiwane wyniki nakazywałyby skonstruowanie lub wykorzystanie takich narzędzi badawczych, które byłyby bardziej odporne na manipulację. Z powyższych względów podjęte zostały badania nad obrazem człowieka, mężczyzny, kobiety, dziecka i relacji między nimi z użyciem rysunku postaci ludzkiej. Celowość wykorzystania tego narzędzia uzasadniają badania nad percepcją własnego ciała i obrazem siebie podejmowane w badaniach psychologicznych w innych kontekstach [12, 13]. Uznaje się, że rysunek stanowić może użyteczne narzędzie diagnozy tych aspektów schematów poznawczych, które są dla jednostki trudne do werbalizacji lub które mogą w toku werbalizacji podlegać zniekształceniom.

Badania z wykorzystaniem rysunku postaci ludzkiej w grupach sprawców przestępstw seksualnych prowadzono już w przeszłości. Jako przykład wymienić można badanie Wysockiego i Wysockiego [18], w którym dokonano porównania rysunków mężczyzn uczestniczących w oddziaływaniach resocjalizacyjnych z powodu popełnionych gwałtów, aktów wykorzystania seksualnego dziecka lub czynów kazirodzych. Autorzy zidentyfikowali szereg różnic w rysunkach obejmujących wielkość postaci, uwzględnianie lub pomijanie wybranych części ciała (oczu, ust, stóp, dłoni, piersi) czy cieniowanie określonych partii rysunku¹.

¹ Wymienione badanie, podobnie zresztą jak i szereg innych badań przeprowadzonych w przeszłości, nawiązywało do metodologii zaproponowanej przez K. Machover [7], a więc traktującej rysunek jako metodę projekcyjną. Należy w tym miejscu przypomnieć, że stosowanie metod projekcyjnych, szczególnie w kontekście sądowej diagnostyki sprawców przestępstw, zostało poddane szerokiej krytyce (w literaturze polskiej [6]). Zarzuty dotyczące Rysunku Postaci Ludzkiej w wersji zaproponowanej przez Machover skoncentrowane są wokół braku wystarczającej weryfikacji podstaw teoretycznych konstrukcji tego narzędzia, braku systematycznego potwierdzenia uzyskanych przez autorkę wyników badań replikacyjnych oraz niskiej rzetelności i trafności zaproponowanych przez nią wskaźników do oceny rysunków. Z tego względu zdecydowano się na użycie w badaniu narzędzia w dopracowanej szczegółowo formie oraz na analizę i interpretację dostarczonego za jego pośrednictwem materiału na podstawowych wymiarach, osadzonych w przedstawionych powyżej koncepcjach poznawczych.

3. Metoda

3.1. Organizacja badań

Badania przeprowadzono od stycznia do czerwca 2009 r. we współpracy z zespołem realizującym szerszy projekt badawczy². Wzięli w nim udział mężczyźni osadzeni w zakładach karnych³ za popełnienie przestępstw z art. 200 k.k. lub w związku z nim (art. 201 i 202 § 2–4) oraz, jako grupa porównawcza, mężczyźni z populacji ogólnej. Ze względu na dane o wpływie rozwoju kompetencji poznawczych na jakość wykonywanych rysunków [5] grupy porównawcze dobrane zostały parami. Dobór ten dotyczył wieku badanych mężczyzn oraz ich wykształcenia. Z powyższych względów także przy kwalifikacji do grup wyeliminowano osoby ze stwierdzonymi organicznymi zaburzeniami centralnego układu nerwowego oraz osoby funkcjonujące poniżej granicy intelektualnej normy.

Analizie poddano wyniki uzyskane przez 60 osób (30 w każdej z grup). W grupie mężczyzn wykorzystujących seksualnie dzieci znalazły się osoby między 24 a 62 rokiem życia ($M = 39,67$; $SD = 11,43$), zaś w grupie kontrolnej osoby między 21 a 62 rokiem życia ($M = 38,61$; $SD = 12,58$). Struktura wykształcenia w badanych grupach była taka sama (po 4 osoby z wykształceniem podstawowym, 14 z zawodowym, 11 ze średnim i 1 z wykształceniem wyższym).

3.2. Narzędzia badawcze

W badaniach wykorzystano metodę Rysunku Postaci Ludzkiej w wersji zmodyfikowanej [19]. Polega ona na wykonaniu serii rysunków przy następujących poleceniach: „narysuj człowieka”, następnie „narysuj osobę przeciwnej płci”, „narysuj dziecko”, „narysuj parę” oraz „narysuj parę: dorosłego i dziecko”. Rysunki wykonywane były na białym papierze formatu A4, każdy na oddzielnej kartce badani mieli do dyspozycji komplet 12 ołówkowych kredek.

Analiza rysunków polega na ich ocenie z wykorzystaniem szeregu szczegółowych wskaźników: wielkości rysowanych postaci (pomiar wysokości, szerokości), sposobu zagospodarowania przestrzeni kartki (odległości między postaciami w rysunkach par, zagospodarowanej powierzchni kartki, umiejscowienia rysunku względem środka kartki), obecności detali (poszczególnych części

ciała, ubioru, przedmiotów dodanych), użytych kolorów (łącznie i dla każdej z postaci w rysunkach par). Oceny dokonywały dwie niezależne osoby.

4. Wyniki

Wyniki porównań oceny rysunków badanych mężczyzn zawarte zostały w tabeli I i II. W tabelach przedstawiono wyłącznie te wyniki, które okazały się istotnie różnicować grupy. Wskaźnikami nieróżnicującymi badanych grup były: kolejność rysowania postaci mężczyzny i kobiety w rysunkach 1 i 2, ułożenie postaci (*en face* lub profil), odległość między postaciami w rysunkach par, obecność szczegółów postaci: nosa, uszu, zębów, rzęs i brwi, włosów, szerszych bioder w postaciach kobiecych, umiejscowienie rysunku na kartce (przemieszczenie względem środka kartki), charakter linii (ciągła lub szkiecowa) oraz liczba dodanych detali.

W rysunkach mężczyzn sprawcy przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom w porównaniu z grupą kontrolną rysowali postaci mniejsze i węższe, używali mniej kolorów oraz zaznaczali mniej męskich atrybutów (takich jak krótkie włosy, zarost, szersze ramiona, wąska miednica, spodnie). Rzadziej w ich postaciach pojawiły się dokładnie zaznaczone: szyja, palce u dłoni oraz stopy. Rysunki kobiet wykonane przez sprawców charakteryzowała mniejsza wysokość postaci, rzadziej miały one w pełni zaznaczone oczy, piersi oraz stopy. Rysunki dzieci charakteryzowała mniejsza wysokość i szerokość postaci oraz rzadziej zaznaczone usta. Sprawcy częściej rysowali dziecko w taki sposób, że możliwa była identyfikacja jego płci, najczęściej był to chłopiec (mężczyźni w grupie kontrolnej najczęściej rysowali dziecko, nie zaznaczając jednoznacznie jego płci).

W rysunku pary sprawcy rysowali ogólnie mniejsze postaci, zarówno męskie, jak i kobiece, używali również mniej kolorów. Kobiety na ich rysunkach były większe od mężczyzn (mężczyźni z grupy kontrolnej rysowali postaci zbliżonej wielkości). Jednocześnie postaci kobiece były rysowane mniej szczegółowo i przy użyciu mniejszej liczby kolorów niż w rysunkach grupy kontrolnej. Istotnie rzadziej sprawcy zaznaczali w postaciach kobiet dłonie oraz piersi. Postaci męskie, choć mniejsze od kobiecych, rysowane były przez sprawców w sposób bardziej szczegółowy (grupa kontrolna więcej detali zaznaczała w postaciach kobiecych). Rzadziej w postaciach męskich sprawcy zaznaczali stopy oraz pas.

Rysunki pary osoby dorosłej i dziecka wykonane przez sprawców były ogólnie mniejsze, różnicy takiej jednak nie odnotowano w wielkości poszczególnych postaci (zaistniała różnica była efektem umieszczania na rysunkach dodatkowych elementów). Sprawcy używali mniej kolorów, w postaci dorosłego rzadziej zaznaczali stopy. Postać dorosłego była przedstawiana w taki spo-

² Badania z udziałem osadzonych w zakładach karnych przeprowadzono we współpracy z prof. dr hab. Marią Beisert, kierownikiem projektu badawczego nr 261/B/H03/2007/23 „Pedofilia: geneza i mechanizm powstawania zaburzenia”.

³ Mężczyźni w chwili badania przebywali na terenie zakładów karnych w Czarnem, Goleniowie, Kielcach, Kłodzku, Łodzi, Oleśnicy, Potulicach, Rawiczu, Rzeszowie, Strzelcach Opolskich, Sztumie i Wronkach. Dokładne charakterystyki badanych znajdują się w innej publikacji [1].

sób, że rzadziej możliwe było rozpoznanie jej płci (mężczyźni w grupie kontrolnej najczęściej rysowali dorosłego o jasno określonej płci, zwykle mężczyznę).

Poza przedstawionymi powyżej porównaniami interesujących danych dostarcza analiza występowania zgodności istotnych wskaźników we wszystkich rysunkach. I tak, w sposób systematyczny, sprawcy rysowali mniejsze postaci niż grupa kontrolna w odpowiedzi na polecenia 1–4. Co interesujące, nie odnotowano jednak tej różnicy w rysunku 5, pary dorosły – dziecko (tu sprawcy nie rysowali postaci mniejszych od grupy kontrolnej). W sposób powtarzalny w rysunkach sprawców rzadziej pojawiały się stopy u osób dorosłych oraz piersi u kobiet. Zmianom ulegały natomiast: częstotliwość rysowania oczu, ust czy palców u dłoni, gdy porównano postaci mężczyzny, kobiety i dziecka przedstawiane samodzielnie oraz na rysunku z inną postacią. Widoczne były również pewne różnice w zakresie oznaczania płci rysowanych osób, zależnie od tego, czy były one rysowane same, czy też w towarzystwie innych.

5. Interpretacja uzyskanych wyników

Zaprezentowane wyniki badań wskazują na istnienie szeregu statystycznie istotnych różnic w rysunkach postaci ludzkich wykonywanych przez sprawców przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom i mężczyzn z grupy kontrolnej. Dane te uprawomocniają wniosek o istnieniu różnic i specyficznych cechach obrazu człowieka u mężczyzn dokonujących czynów pedofilnych. Zaobserwowana powtarzalność występowania części wskaźników we wszystkich rysunkach, a także zmienność innych, być może wiąże się z kontekstem uruchamianego schematu bądź z odmiennością schematu osoby występującej samodzielnie i w relacji (z osobą dorosłą lub z dzieckiem). Rozstrzygnięcie tej kwestii wymaga jednak przeprowadzenia dodatkowych badań, przede wszystkim rozszerzenia przebadanej próby tak, by podgrupy, w których zaobserwowano opisaną zmienność, były wystarczająco liczne do prowadzenia analiz statystycznych. Kolejnym ciekawym zagadnieniem stwarzającym perspektywę rozszerzenia danych o reprezentacjach mężczyzn, kobiet i dzieci, wydaje się badanie narracji na temat wykonanych rysunków. Planowane jest ono jako kontynuacja przedstawionych analiz.

Interpretacja znaczenia zaobserwowanych różnic w rysunkach wykonanych przez sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci i mężczyzn z grupy kontrolnej jest prawdopodobnie na tym etapie badań przedwczesna. Więcej danych na ten temat dostarczyć może planowana analiza interpretacji rysunków dokonana przez autorów niniejszej publikacji oraz dalsze badania prowadzone w innych kontekstach (np. wśród mężczyzn poddających się z własnej inicjatywy terapii seksuologicznej), w in-

nych grupach (m.in. wśród mężczyzn skazanych za inne przestępstwa seksualne i nieseksualne), wreszcie analizy wewnątrz niejednorodnej przecież grupy sprawców seksualnego wykorzystania dzieci. Uzyskane dotąd wyniki traktować można jako obiecujące, wstępne dane potwierdzające użyteczność wykorzystanego narzędzia w badaniu poznawczych reprezentacji człowieka u mężczyzn podejmujących czyny pedofilne.